

Кучма О. Л.

к.ю.н., доцент

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

ОБОВ'ЯЗКИ ЗАСТРАХОВАНОЇ ОСОБИ В СОЦІАЛЬНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ТА ЦИВІЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

Відповідно до Основ законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування застрахованою є фізична особа, на користь якої здійснюється загальнообов'язкове державне соціальне страхування [1].

Пенсійним законодавством визначено на рівні закону обов'язки застрахованої особи: 1) пред'являти свідоцтво про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на вимогу страхувальника, посадових осіб виконавчих органів Пенсійного фонду; 2) надавати на вимогу страхувальника, територіального органу Пенсійного фонду документи, що засвідчують відомості, які мають бути занесені або містяться в її персональній обліковій картці в системі персоніфікованого обліку та Державному реєстрі загальнообов'язкового державного соціального страхування; 3) повідомляти територіальні органи Пенсійного фонду про зміну даних, що вносяться до її персональної облікової картки в системі персоніфікованого обліку та Державному реєстрі загальнообов'язкового державного соціального страхування, виїзд за межі держави та про обставини, що спричиняють зміну статусу застрахованої особи, протягом десяти днів з моменту їх виникнення; 4) укладати договір страхування довічної пенсії з обраною страховою організацією та не розривати цей договір протягом життя (крім випадків зміни страхової організації згідно із цим Законом); 5) виконувати інші вимоги, передбачені цим Законом, а також нормативно-правовими актами, прийнятими відповідно до цього Закону [2, ч.2. ст.16].

Законодавством про соціальне страхування передбачені наступні обов'язки застрахованої особи: 1) надавати страхувальнику, страховику достовірні документи, на підставі яких призначається матеріальне забезпечення та надаються соціальні послуги відповідно до цього Закону; 2) своєчасно повідомляти страхувальника та страховика про обставини, що впливають на умови або зміни розміру матеріального забезпечення та соціальних послуг; 3) знати та виконувати вимоги законодавчих та інших нормативно-правових актів про охорону праці, що стосуються застрахованого, а також дотримуватися зобов'язань щодо охорони праці, передбачених колективним договором (угодою, трудовим договором, контрактом) та правилами внутрішнього трудового розпорядку підприємства, установи, організації; 4) у разі настання нещасного випадку або професійного захворювання: лікуватися в лікувально-профілактичних закладах або в медичних працівників, з якими Фонд уклав угоди на медичне обслуговування; дотримуватися правил поведінки та режиму лікування, визначених лікарями, які його лікують; не ухилятися від професійної реабілітації та виконання вказівок, спрямованих на якнайшвидше повернення його до трудової діяльності; 5) дотримуватися режиму, визначеного лікарем на період тимчасової непрацездатності; 6) виконувати інші вимоги, передбачені цим Законом [3, ч.2 ст. 16].

Застраховані особи, зареєстровані в установленому порядку як безробітні, зобов'язані своєчасно подавати відомості про обставини, що впливають на умови виплати їм забезпечення та надання соціальних послуг.

У разі виїзду особи, зареєстрованої в установленому порядку як безробітна, за межі України з метою працевлаштування чи здійснення іншої діяльності, спрямованої на отримання прибутку, така особа зобов'язана повідомити про це державну службу зайнятості [4, ч.2 ст. 36].

На відміну від обов'язків застрахованої особи в системі загальнообов'язкового державного соціального страхування Законом України «Про страхування» передбачено, що страхувальники можуть укласти із страховиками договори про страхування третіх осіб (застрахованих осіб) лише

за їх згодою, крім випадків, передбачених чинним законодавством. Застраховані особи можуть набувати прав і обов'язків страхувальника згідно з договором страхування [5, ч.2 ст.3].

На практиці виникають дискусії щодо кола обов'язків третьої особи у зобов'язаннях з приводу отримання страхової виплати. І якщо при розгляді справ, пов'язаних із страховими соціальними випадками судді не сумніваються, наприклад, що для призначення пенсії необхідно особі звернутися із відповідною заявою до пенсійного фонду, то при розгляді справ про стягнення страхового відшкодування за цивільним законодавством, суди дискусійно визначають зобов'язання третіх осіб у страхуванні.

Так, суд при розгляді справи про стягнення страхового відшкодування прийшов до висновку, що обов'язок страховика здійснити виплату страхового відшкодування є безумовним у випадку завдання шкоди третій особі внаслідок настання страхового випадку ... та не може залежати від подання потерпілою особою заяви про виплату страхового відшкодування протягом певного строку [6]. Даний висновок суд обґрунтував статтею 511 Цивільного кодексу України, відповідно до якої зобов'язання не створює обов'язку для третьої особи. У випадках, встановлених договором, зобов'язання може породжувати для третьої особи права щодо боржника та (або) кредитора.

Застосовуючи дану статтю, необхідно дослідити обов'язки, які можуть бути у зобов'язанні, та і саме поняття «зобов'язання».

Відповідно до статті 509 Цивільного кодексу України зобов'язанням є правовідношення, в якому одна сторона (боржник) зобов'язана вчинити на користь другої сторони (кредитора) певну дію (передати майно, виконати роботу, надати послугу, сплатити гроші тощо) або утриматися від певної дії, а кредитор має право вимагати від боржника виконання його обов'язку [7].

Не можна стверджувати, що подача заяви про виплату страхового відшкодування є дією, що вчиняється на користь особи, до якої ця заява подається.

Якщо виходити із тлумачення судом змісту статті 511 Цивільного кодексу України, то у особи, на користь якої здійснюється страхування не може бути встановлено жодних обов'язків, що суперечить вищезгаданій спеціальній нормі закону (ч.2 ст.3 Закону України «Про страхування»). Не заперечую, що обов'язку отримувати страхові виплати у застрахованої особи немає, але тоді і немає обов'язку у страховика здійснювати страхову виплату, якщо відсутнє волевиявлення особи у формі заяви.

Таким чином, дотримання порядку отримання страхової виплати (чи страхового відшкодування, залежно від виду страхування) не є обов'язком третьої особи у зобов'язанні. Дотримання порядку отримання страхової виплати – це можливість реалізації права в певному порядку.

Якщо особа не дотрималася порядку отримання страхової виплати, то єдиний негативний наслідок – особа не отримає страхової виплати, але не буде притягнена до відповідальності (адміністративної, кримінальної тощо) через недотримання нею порядку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від 14.01.1998 № 16/98-ВР: [Електронний ресурс] / <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/16/98-%D0%B2%D1%80>
2. Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 09.07.2003 № 1058-IV : [Електронний ресурс] / <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1058-15>
3. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 23.09.1999 № 1105-XIV: [Електронний ресурс] / <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1105-14>
4. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» від 02.03.2000 № 1533-III: [Електронний ресурс] / <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1533-14>

5. Закон України «Про страхування» від 07.03.1996 № 85/96-ВР: [Електронний ресурс] / <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80>
- 6.Рішення Господарського суду м. Києва від 29.07.2015 р. №910/11263/15: [Електронний ресурс] / <http://reyestr.court.gov.ua/Review/48948618>
7. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV: [Електронний ресурс] / <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/435-15>